

Vera Grebenc in Amra Šabić (ur.) (2020)

Odprta scena: zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani

Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. 228 strani.
ISBN 978-961-6569-74-3

Znanstvena monografija *Odprta scena* opisuje dogajanje, povezano s pojavom prve (vidnejše) odprte scene uporabnikov drog v Ljubljani in Sloveniji (od leta 2017), ter mobilizacijo, povezovanje in strokovno delovanje mreže nevladnih organizacij, ki v Ljubljani delujejo na področjih uporabe drog in brezdomstva. Odprta scena je pojav vidne in javne uporabe prepovedanih drog, ki ni le posamična in občasna, ampak postane na določeni lokaciji razmeroma množična in ustaljena ter je velikokrat povezana z vedenjskimi manifestacijami, ki so za javnost oz. mimoidoče izrazito moteče. V Ljubljani je odprta scena nastala potem, ko so porušili zid, ki je pred javnostjo skrival večje zapuščeno dvorišče, kjer so se že veliko let pred tem zadrževali uporabniki drog. Po porušenju zidu in po odločitvi o spremembi namembnosti lokacije so se uporabniki drog iz tega skritega mesta razpršili po mestu na več odkritih lokacij, pred zdravstveni dom in bližnjo trgovino, v bližnji park, pred nekatere organizacije, ki so ponujale storitve zanje, in tam postali za javnost precej bolj moteči, kot so bili prej.

Na pritožbe javnosti nad vidnim in motečim brezdomstvom (ne glede na to, ali so brezdomni uporabljali droge ali ne) se je že leta 2015 odzvala tudi Mestna občina Ljubljana. Naročila je izvedbo poizvedovalne terenske (raziskovalne) akcije, s katero naj bi detektirali problematične lokacije, značilnosti in potrebe ljudi, ki se zadržujejo na njih, in ki naj bi potekala v sodelovanju štirih nevladnih organizacij, ki so dotlej izvajale terensko delo za brezdomne in uporabnike drog v Ljubljani. Ta akcija in poznejši pritiski in pobude ob vzniku odprte scene leta 2017 so povzročili oblikovanje večletnega procesa povezovanja, izmenjav izkušenj in pogledov ter delno tudi akcijskega koordiniranja, ki ga urednici opisujeta kot rezultat oblikovanja »trdne jedrne skupine, ki je vztrajala in vzdrževala intenziven dialog s številnimi akterji v

lokalni skupnosti in državi«. Knjiga opisuje rezultate večletnega delovanja te skupine in njene refleksije o različnih vidikih dogajanj, povezanih z odprto sceno v Ljubljani.

Kot posebno in redko kakovost naj pri tej knjigi omenim polno(vredno) udeležbo in sodelovanje akademskih delavk oz. poklicnih raziskovalk z delavkami in delavci iz prakse. Pri tem so bile akademičarke vpletene v dogajanje v praksi, delavke in delavci iz prakse pa so bili reflektirajoči praktiki in tudi raziskovalci in raziskovalci. Posamezna poglavja knjige obravnavajo – med drugim – opis situacije na terenu, odzive medijev, značilnosti terenskega dela na odprtih javnih prostorih ter vprašanje mesta uporabnikov drog in odprte scene v kontekstu neoliberalnega mesta in ohranjanja njegove idealne podobe. Bolj konceptualna poglavja obravnavajo prakse in spoznanja, razvita pri spoprijemanju z odprto sceno v večjih evropskih mestih, vizijo in možnosti integriranih služb ter podrobnejšo obravnavo modela varnih sob za uporabo drog.

Naj se ustavim le ob prikazu spoznanj iz drugih velikih evropskih mest, ki izhajajo iz več obsežnih mednarodnih študij odprte scene. Med temi spoznanji so, da so dolgoročno učinkoviti le pristopi, ki:

- se izvajajo v okviru celostnih in integriranih politik, ki so oblikovane ob preseganju razlik in konfliktov med konzervativnimi in liberalnimi političnimi subjekti ter načrtovane za daljše obdobje kot do naslednjih volitev;
- kombinirajo ukrepe iz zdravstvenega, socialnega, stanovanjskega in policijskega resorja;
- integrirajo lokalne in državne ravni odločanja in načrtovanja;
- vključujejo dovolj visoko stopnjo družbenega konsenza.

Bolj parcialni in nesistematični ukrepi, npr. kombinacija represivnih ukrepov (tako imenovana razbitja scene) in ukrepov za zmanjševanja škode, praviloma nimajo dolgoročnih učinkov, temveč po navadi povzročijo le selitev scene na druge lokacije. Po mnenju citiranih tujih avtorjev so velika evropska mesta praviloma za vzpostavljajanje usklajenega delovanja potrebovala desetletje ali pa več desetletij slabih izkušenj in stopnjevanja problematike. Zato ne preseneča niti mnenje urednic, da pri reševanju »problema odprte scene ostajamo bolj ali manj le pri besedah«, niti njuna ocena, da se v obravnavanem času problematika »odprte scene uporabe drog ni zaježila, ampak postala le bolj razpršena, delno tudi skrita, vedno bolj kompleksna in zato tudi težko obvladljiva«.

Besedila v monografiji se ne omejujejo na opise ali analizo dosedanjega dogajanja, ampak (v zadnjem poglavju) ponujajo tudi ideje, elemente ali usmeritve možne in potrebne prihodnje politike na tem področju. Te ideje, lepo urejene v preglednice, ki vsebujejo razdelke o vsebini, namenih, izvedljivosti in koristih, nakazujejo potrebe po: koordiniranju, razpršitvi substitucijskega zdravljenja, razvoju mreže centrov z integriranimi storitvami, razvoju namestitvenih kapacitet, vzpostavitvi varne sobe in razvoju interdisciplinarnih timov za terensko oskrbovanje uporabnikov.

V knjigi lahko preberemo prispevke desetih avtoric in enega avtorja, katerih temeljna izobrazba in izhodišča so po večini socialnopedagoška in socialnodelovna in ki delujejo v petih nevladnih organizacijah na področju uporabe drog in brezdomstva. Jezik knjige je berljiv, velikokrat uporabljen

za opisovanje razvoja dogodkov, a konceptualno poln in pregleden. Besedila poglavij so bogato opremljena z referencami in literaturo, ki v veliki meri prikaže dosednji razvoj misli na področju uporabe drog (predvsem nizko-pražnih pristopov) in brezdomstva v Sloveniji.

Pomemben del vrednosti monografije je gotovo tudi v tem, da pokaže na potrebo in možnost (ki pa je bila v obravnavanih letih tudi uresničena) strokovnega povezovanja in koordiniranja različnih organizacij pri razvijanju znanja in boljših praks ... pa čeprav si je želeli še hitrejšega uresničevanja idej, ki jih je tako povezovanje porodilo.

Bojan Dekleva